

Vene keel emakeelena (vene kirjandus) olümpiaadi juhend 2023/2024. õppeaastal

2023/2024 õppeaastal toimub Eesti koolide IX–XII klassi õpilastele vene kirjanduse olümpiaad, mis on pühendatud Nikolai Leskovi (1831–1895), Andrei Belõi (1880–1934) ja Mihhail Zoštšenko (1894–1958) loomingule.

Olümpiaad korraldatakse kahes voorus. Eelvoor toimub **veebis 10. jaanuaril 2024**. Ülesannete lahendamise aeg on neli tundi. Lõppvoor viiakse läbi **Tartu Ülikoolis 4. märtsil**. Kõikidele lõppvoorus osalejatele on tagatud sissepääs Tartu Ülikooli **vene ja slaavi filoloogia õppekavale** (kooli lõputunnistuse ja riigieksamite positiivsete tulemuste olemasolul). Parimatele (esimesed kolm kohta) **rakenduvad Tartu Ülikooli sisseastumisel soodustingimused vastavalt ülikooli vastuvõtueeskirjale**.

Eelvoor

Eelvooru esimene ülesanne on pühendatud ilukirjandusteksti analüüsile (vt näidisülesannet 1), teine – ilukirjanduse tõlke analüüsile Tõlget puudutav ülesanne sisaldab ühe originaalteksti katkendi kõrvutatavat analüüsi fragmendiga sama teose eestikeelsest tõlkest (vt näidisülesannet 2). Kolmas eelvooru ülesanne on loomingulist laadi, selle täpsemat kirjeldust vt näidisülesandes 3.

Juhendis on toodud loetelu ilukirjandustekstidest, mida peab lugema olümpiaadi eelvooruks valmistumisel. Kirjanike teoste nimistuga on kaasas soovitatav nimekiri neid käsitlevatest uurimustest. Iga olümpiaadi eelvoorus osaleja peab valima kolmest kirjanikust **ühe autori**, kelle elulugu ja loomingut ta uurima hakkab.

Enne eelvoorus osalemist peavad õpilased tutvuma **nende poolt valitud kirjaniku** kõigi nimekirjas olevate teostega ja lugema need täismahus läbi.

Soovitame alustada eelvooruks valmistumist ilukirjanduslike teoste hoolika lugemisega ja alles seejärel pöörduda uurimistööde poole. **Allpool on ära toodud teadustööde nummerdatud nimistu ning ilukirjandusteoste loetelus on iga kirjaniku nime juures sulgudes ära märgitud vajalike uurimuste järjekorranumbrid meie nimekirjast.**

Eelvooru, mis toimub veebis, korraldab Teaduskool koostöös olümpiaadi žüriiga, kuid õpetajad registreerivad õpilased olümpiaadile ise. Iga konkreetse kooli ülesandeks jääb leida ruumid ja valvavad eelvooru läbiviimiseks.

Lõppvoor

Lõppvooru pääsenud õpilased peavad sooritama ühe autori eluloo ja loomingule pühendatud testi, analüüsima tekstikatkendit (vt näidisülesanne 1) ning teostama loovülesande (vt näidisülesanne 3). Osalejate valik lõppvooru toimub olümpiaadi eelvooru tulemuste põhjal.

Registreerimine eelvooruks on avatud ajavahemikus 15.detsember – 27. detsember kell 14.00 ja lõppvooruks saab registreerida 12.veebruar-26. veebruar kell 14.00.

Täiendav info: Lea.Pild@ut.ee

Vene kirjanike keel: „pajatus“ ning tegelaste kõnemaskid N. Leskovi, Andrei Belõi ja M. Zoštšenko loomingus

Kaasaegses kirjandusteaduses kirjeldatakse „pajatust“ („skazi“) kõige sagedamini kui rahvapärase suulise kõne teadlikku modelleerimist ilukirjandustekstis, mille eesmärk on mõnikord ka folkloorse „pajatus“ stiliseerimine. „Pajatust“ iseloomustab eriline kõnekeelne intonatsioon, mis luuakse teoses süntaktiliste, leksikaalsete ja muude keeleliste vahenditega. „Skazi“ mõiste on toonud kirjandusteadusse vene vormikoolkonna uurijad ja üks esimesi neist oli Boriss Eichenbaum (1886-1959). „Skazi“ all mõistis uurija peamiselt kirjaniku orientatsiooni suulisele kõnele proosatekstis. 1930. aastatel avaldas Eichenbaum Leskovi kohta artikli „Ülemäärane“ kirjanik“,¹ kus ta tutvustas uut lähenemist Leskovi loomele kirjandusteaduses. Eichenbaumi seisukohalt sai Leskovist vene proosa uuendaja, „uute kirjanduslike vormide looja“, kes keskendus „filologismile“, st pigem loomingu esteetilisele kui ideoloogilisele poolele. Kuid keele eksperimendid ei kujunenud iseseisvaks eesmärgiks, need olid vajalikud eelkõige kangelaste keelekuvandite loomiseks. Leskovi ühes kuulsaimas teoses – jutus „Vasakukäeline“ (1881) - ilmneb jutustaja uute sõnade loomise oskus, mis justkui kompenseeriks lünki tema teadmistes ja üldises ilmavaates. Rahvapärane jutustamisviis on omane Leskovi jutustajale mitmes kirjaniku tekstis (nt „Nõiutud rändur“, „Kujutatud ingel“ jt). Leskovil on aga tekste ka autorile keeleliselt lähedase jutustajaga, kelle kõne autori omast peaaegu ei erine ja seda tüüpi jutustamine pole enam pajatus. Taolistel juhtudel võime mõnikord rääkida sellest, et kirjanik loob kõnemaski, kangelast keeleliselt individualiseerides.

Keelemaski mõiste tõi kirjandusteaduslikku diskursusesse ühena esimestest lingvist ja kirjanduseteadlane Grigori Vinokur (1896–1947). Hiljem kasutasid kirjandusteadlased sagedamini mõistet „kõnemask“,² mis üldiselt langeb kokku „keelemaski“ mõistega või pigem definitsiooniga, mille Vinokur artiklis Gribojedovi komöödia „Häda mõistuse pärast“ kohta välja pakub: „See on keelelise karakteristiku meetod. Seda võib nimetada lingvistiliseks maskiks, sest siin iseloomustab keel tegelast kui sellist, tema enda kuvandit, sõltumata tegevustingimustest, kus ta areneb.“³

Tulles tagasi Leskovi juurde, toome näite keelelisest individualiseerimisest tema romaanis „Saartasukad“ (1866), kus üht kangelast, sakslast Friedrich Friedrihhovitšit esitletakse väga ambitsioonika, kuid sügavalt keskpärase inimesena. Jutustaja ei hinda aga kangelast otseselt: autori hinnang tegelasele on tema enese ütlustesse sisse põimitud. Oma lühikeses, kuid emotsionaalses monoloogis püüab Friedrich Friedrihhovitš omal moel parodeerida vene kultuuris levinumaid stereotüüpe sakslase kuvandist, tehes seda vigases vene keeles. Lugeja mõistab, et kangelasele teevad need „saksa hõimu“ klišeelikud karakteristikud haiget: „Mille

¹ Эйхенбаум Б. „Чрезмерный“ писатель // Эйхенбаум Б. О прозе: Сб. статей. Л., 1969, lk 327.

² Vt nt Лотман Ю. Речевая маска Слюня // Вторичные моделирующие системы. Тарту, 1979, lk 88–90.

³ Винокур Г. «Горе от ума» как памятник русской художественной речи // Винокур Г. Филологические исследования. Лингвистика и поэтика М., 1990, lk 237.

poolest ma tegelikult nii eriline olen? Ju ma ütlen, härrased, ma olen sakslane, šprehensideitš, Ivan Andreitš, vorstimeister!“.

20. sajandi alguse kirjaniku Andrei Belõi proosas võib leida samuti pajatuse elemente, mis leiduvad näiteks romaanis “Hõbetuvi” (1909). Pajatuse narratiiv on iseloomulik ka kirjaniku kuulsamale teosele, romaanile “Peterburi” (1913). Nii kirjeldatakse näiteks alapeatükis “Imestasid lakeid” teenrite vestlust, kes on erutatud pikalt eemal olnud Anna Petrovna, romaani ühe peategelase, Apollon Apollonovitš Ableuhhovi abikaasa, koju naasmisest. Belõi romaanis on eetiliste ja religioossete väärtuste peamiseks hoidjaks lihtrahvas, – lakeid, kes rõõmustavad purunenud perekonna taasühinemise üle:

«А я — что? Рождество Богородицы деревенский наш праздник — престольный.. . Так что — будет: считаю ... Тут слышь — подъехали; я — к дверям. Распахнул, значит, дверь: и — ах, батюшки! Так что барин сам, в наемной каретишке (и плохая ж каретишка!); так что с ним барыня лет почтенных в дешевеньком ватерпруфе.

«Не ватерпруфе, пострел: нынче ватерпруфов не носят».

— «Не смущайте его: он и так обалдел».

— «Одним словом — в пальте. Барин же суетится: с извозчика — тьфу, с кареты — он соскочил, руку барыне протянул, — улыбается: кавалерственно эдак; всякую помощь оказывает».

— «Ишь ты...»

— «То же...»

Mida mina siis teen? Jumalaema sündimise päev on meie küla püha – patroonipühal.. Nii et – tuleb: arvutan ... Kuulen – saabusid; torman uksele vastu. Teen siis ukse lahti: ja – oh sa taeva värk! Härra ise, üüritõllas (ja kehvas tõllas!); temaga koos auväärses eas proua odavas vihmamantlis.“

„Mitte vihmamantlis, võllaroog: praegu ei kanta vihmamantlit.“

„Ärge ajage teda segadusse: ta on isegi peast soe.“

„Ühesõnaga palitus. Härra oli ärevil: voorimehe pealt – ptüi, tõllast – hüppas maha, sirutas prouale käe – naeratab: niimoodi kavaleri moodi; aitab igatepidi.“

„Vahi ...“

„Kah mul ...“⁴.

1920. aastatel ilmus vene kirjandusse uus autor, kes samuti stiliseeris suulist kõnet, kuid tema kangelasteks olid uue, nõukogude tegelikkuse tegelased: väikekodanlased. Nagu enamikus siin juhendis ära toodud näidetest, demonstreerib Zoštšenko sageli autori ning jutustaja vahelist keelelist distantsi erinevate kõne karakteristikute abil: jutustajat esitatakse paljudes teostes eraldi tegelasena, tema kõnes on sõnu ja väljendeid, mida autor ise ei saanud kasutada. Toome näite lühijutust “Must maagia”, kus on pajatuse elemente (kõnekeelne intonatsioon; sõnad – pausitaitjad – “tähendab”, “palun”; partselleerimine⁵ fragmendi lõpus), mis rõhutavad jutustaja

⁴ Katkendid Belõi romaanist „Peterburi“ siin ja edaspidi tekstis on tõlkinud Erle Nõmm.

⁵ Partselleerimine – osadeks jagamine.

iseseisvust, tema sõltumatust autorist: “Вот, рассказывают, грелки у них поставлены в трамваях, чтоб сквознячек, значит, ножку не застудил, пожалуйста... Ведь это что? Ведь это дальше и итти-то некуда. Полное европейское просвещение и культура... Ну, а у нас и жизнь тут другая и людишки не такие. У нас вот баба, например, погибла от черной магии. Супруга Димитрия Наумыча“. Zoštšenko ei ole jutustaja ning autori vahel ruumilist ega ajalist distantssi, kuid neil on erinevad kultuurikogemused ja seetõttu erinev kõne.

Nagu paljud teised revolutsioonijärgse aja andekad kirjanikud, täheldab Zoštšenko suure kahetsusega bolševike revolutsioonile järgnenud üldise kultuuritaseme järsku langust. Tema väikekoodanlasest tegelase kõnemask peegeldab otseselt revolutsioonieelse kultuuri järkjärgulist hävimist. Hiljem loob Zoštšenko, uurija M. Tšudakova sõnul: „...autori kuvandi“, mis on vabastatud igasugusest kultuurist ja parodeeritud selles rollis teise, ehtsa autori kohalolekuga, kes ei esine tekstis vahetult, vaid loob selle.“⁶ 1927. aasta jutus “Kohutav öö” on tegemist just sellise literaadist jutustajaga: „Жизнь такая смешная. Скучно как-то существовать на земле. Вот выйдешь, например, в поле, за город... Домишко какой-нибудь за городом. Забор. Скучный такой. Коровенка стоит этакая скучная до слез... Бок в навозе у ней... Хвостом треплет... Жует... Баба этакая в сером трикотажном платке сидит. Делает что-то руками. Петух ходит. Ох, скучно как! До чего скучно!“ Selles katkendis on Zoštšenko loodud kirjaniku kõnemask konstrueeritud pajatuse narratiivi elementidest. Kogu lõik on üles ehitatud inversiooni⁷ ja partselleerimise võtetele: „katkise“ kõne efekt tekib jutustaja tahtlike peatumiste tõttu. Seejuures on lõigus rõhutatud läbivat motiivi „elu igavus“, mida võib sageli kohata ka 19. sajandi vene kirjanduses. Artiklis “Minust, kriitikutest ja minu loomingust” (1928) selgitab Zoštšenko: “Ma lihtsalt parodeerin. Asendan ajutiselt proletaarset kirjanikku. Seetõttu on minu lugude teemad läbi imbinud naiivsest filosoofiast, mis on minu lugejatele just õige“. Zoštšenko loob oma lugudes kuvandi kirjanikust, kes osutub arengutasemelt ja kõnevõimelt ligikaudu samasuguseks nagu tema teisedki lühijuttude ja novellide tegelaskujud.

Kokkuvõtteks võib öelda, et kõik kolm vene kirjanikku – N. Leskov, A. Belõi ja M. Zoštšenko kasutasid uute kirjanduslike vormide konstrueerimisel pajatust ühe peamise (Leskov, Zoštšenko) või teisejärgulise (Belõi) narratiivi kihina. Leskov rikastas 19. sajandi vene kirjanduses juba eksisteerinud skaz-vormi uute elementidega: tema tegelased räägivad nimme neile loodud keelt ja nende sõnaloo tulesena tekivad ainulaadsed, autori neologismid. Andrei Belõi lülitas pajatuse oma “ornamentaalse” rütmilise proosa konteksti, kus uudse “assotsiatiivse” jutustamise printsiibi kõrval on traditsioonilised süžee tehnikad. “Skaz” kaldub selles kirjaniku proosateoste arhitektoonikas pigem traditsiooni poole, kuid Belõi pajatustehnikad ja kõnemaskid on mitmeplaanalised ja neid iseloomustab erakordne detailiseeritus. Uuendaja on ka Zoštšenko, keda mõjutas nii Leskovi kui ka Belõi proosa: ta loob, nagu eespool mainitud, uut tüüpi jutustaja, mida kuni 1920. aa. pole veel vene kirjanduses olnud - see on täieõiguslik tegelane, „proletaarne“ kirjanik, kellel on oma elulugu. Tema mõtlemisest ja kõnest saab Zoštšenko paroodia objekt.

Näidisülesanded

⁶ Чудакова М. Поэтика Михаила Зощенко. М., 1979, lk 66.

⁷ Inversioon – sõnade pöördjärjestus.

Näidisülesanne 1

N. Leskovi jutustuse “Nõiutud rändur” fragmendi analüüs. Selle ülesande täitmiseks peab teos täismahus läbi loetud olema.

1. Kirjeldage sündmuste toimumise aega.
2. Kirjeldage kunstilist ruumi: kus peale suudmelahe kalda toimub tegevus?
3. Kirjeldage lühidalt fragmendi tegelasi.
4. Kirjeldage katkendi kompositsiooni ja tõstke esile selle kulminatsioon, kui see olemas on.
5. Milline on jutustaja sotsiaalne päritolu? Mis ametit ta pidanud on?
6. Kirjeldage jutustaja kõnet. Milliseid „pajatuse“ elemente võib selles tuvastada?
7. Kas jutustaja kõnes on ametialaseid keelendeid? Kui jah, siis millisele elukutsele ja millistele faktidele tema minevikust need osutavad? Kas elukutse peegeldub tema keeles? Tooge näiteid tekstist.
8. Milliseid vene rahvaluule tegelasi on siin mainitud, milline on nende funktsioon selles fragmendis?
9. Tõstke esile tsitaadid teiste vene prosaistide teostest või viited neile, kui neid siin leidub.
10. Kuidas kajastub katkendis Leskovi autoripositsioon? Kas siin on olemas hinnang jutustaja mõtetele ja tegudele? Kuidas see väljendub (tooge konkreetseid näiteid ja tsitaate tekstist ning kommenteerige neid).

Я так и начал исполнять: выбрал на бережку лимана такое местечко, где песок есть, и как погожий теплый день, я заберу и козу и девочку и туда с ними удаляюсь. Разгребу руками теплый песочек и закопаю туда девочку по пояс и дам ей палочек играть и камушков, а коза наша вокруг нас ходит, травку щиплет, а я сижу, сижу, руками ноги обхвативши, и засну, и сплю. По целым дням таким манером мы втроем одни проводили, и это мне лучше всего было от скуки, потому что скука, опять повторю, была ужасная, и особенно мне тут весною, как я стал девочку в песок закапывать да над лиманом спать, пошли разные бестолковые сны. Как усну, а лиман рокочет, а со степи теплый ветер на меня несет, так точно с ним будто что-то плывет на меня чародейное, и нападает страшное мечтание: вижу какие-то степи, коней, и все меня будто кто-то зовет и куда-то манит: слышу, даже имя кричит: «Иван! Иван! иди, брат Иван!» Встрепенешься, инда вздрогнешь и плюнешь: тьфу, пропасти на вас нет, чего вы меня вскрикались! оглянешься кругом: тоска; коза уже отойдет далеко, бродит, травку щипет, да дитя закопано в песке сидит, а больше ничего... Ух, как скучно! пустынь, солнце да лиман, и опять заснешь, а оно, это течение с поветрием, опять в душу лезет и кричит: «Иван! пойдем, брат Иван!» Даже выругаешься, скажешь: «Да покажись же ты, лихо те «Иван! пойдем, брат Иван!» Даже выругаешься, скажешь: «Да покажись же ты, лихо тебя возьми, кто ты такой, что меня так зовешь?» И вот я так раз озлобился и сижу да гляжу

вполсна за лиман, и оттоль как облачко легкое поднялось и плывет, и прямо на меня, думаю: тпру, куда ты, благое, еще вымочишь! Ан вдруг вижу: это надо мною стоит тот монах с бабьим лицом, которого я давно, форейтором бывши, кнутом засек. Я говорю: «Тпружи! пошел прочь!» А он этак ласково звенит: «Пойдем, Иван, брат, пойдем! тебе еще много надо терпеть, а потом достигнешь». Я его во сне выругал и говорю: «Куда я с тобой пойду и чего еще достигать буду». А он вдруг опять облаком сделался и сквозь себя показал мне и сам не знаю что: степь, люди такие дикие, сарацины, как вот бывают при сказках в Еруслане и в Бове Королевиче; в больших шапках лохматых и с стрелами, на страшных диких конях. И с этим, что вижу, слышались мне и гогот, и ржанье, и дикий смех, а потом вдруг вихорь... взмело песок тучею, и нет ничего, только где-то тонко колокол тихо звонит, и весь как алою зарею облитый большой белый монастырь

по вершине показывается, а по стенам крылатые ангелы с золотыми копьями ходят, а вокруг море, и как который ангел по щиту копьем ударит, так сейчас вокруг всего монастыря море всколышется и заплещет, а из бездны страшные голоса вопиют: «Свят!»

Näidisülesanne 2

Andrei Belõi. Peterburi. Kaheksas peatükk (fragment alapeatükist „Imestasid lakeid).

Lähteteksti ja tõlke kõrvutatav analüüs

Kirjeldage lühidalt originaalteksti.

1. Kus ja mis ajal toimub siin tegevus?
2. Nimetage dialoogis osalevad tegelased. Millest nad räägivad? Kas selles lõigus on jutustaja?
3. Milliseid stiilivahendeid kasutab Andrei Belõi tegelaste keeleliseks individualiseerimiseks? Võimalikud variandid: vanglažargon, dialektismid, poeetiline, kõnekeelne stiil. Tooge konkreetseid näiteid tekstist ja kirjeldage neid.
4. Millised kõnekeele elemendid on selles katkendis esitatud?
5. Leidke üles fraseologismid, kui neid siin on, selgitage nende tähendust ja rolli.

Iseloomustage tõlget

1. Allpool toodud lõigus on 10 sõna ja väljendit märgistatud rohelise värviga. Need on ära märgitud ka eestikeelses paralleelfragmendis. Võrrelge originaali ja tõlget. Tehke kindlaks, mis võib tõlkijale igal konkreetsel juhul raske olla (sõna vorm, selle stiiliomadused, süntaktiline struktuur, - näiteks tegusõna ellips jm); võrrelge originaali tõlkega. Kommenteerige, kuidas tõlkija ülesannet lahendab: leiab eesti keeles täieliku vaste (kas see on alati võimalik?), valib tähenduselt lähedased sõnad ja väljendid, muudab fraasi süntaktilist struktuuri.
2. Analüüsige tekstikatkendit ise ja leidke 5 enda näidet originaali ja tõlke võrdlevaks analüüsiks. Kommenteerige neid vastavalt näidisülesandes 1 väljapakutud skeemile.
3. Milliseid sõnu, väljendeid, fraase on teie arvates tõlkes täpselt (võrdväärselt) edasi antud?

4. Milliseid lekseeme, fraase, süntaktilisi struktuure on muudetud ja mis on selle põhjuseks?
5. Mis on tõlkes puudu ja miks?
6. Kas kõik kõnekeele elemendid on tõlgitud? Kui mõnda neist ei tõlgita, märkige need ära, kirjeldage välistamis põhimõtteid nii, nagu te neist aru saate.
7. Kas fraseoloogilised üksused on tõlgitud? Otsige tekstist üles fraseoloogilised üksused ja kirjeldage, kuidas tõlkija nendega töötab.
8. Kirjeldage seda tõlget üldises plaanis ja argumenteerige oma seisukohti. Millised raskused tekkisid tõlkijal Andrei Belõi tekstiga töötades ja milliseid lahendusi ta leidis? Kas tekstis on kohti, mida te tõlgiksite teisiti? Soovitage oma variante. Andke tõlkele üldistav hinnang.

«А я — что? (1) Рождество Богородицы деревенский наш праздник — престольный.. . Так что — будет: считаю ... Тут слышь (2) — подъехали; я — к дверям (3). Распахнул, значит, дверь: и — ах, батюшки! Так что барин сам, в наемной каретишке (и плохая ж каретишка!); так что с ним барыня лет почтенных в дешевеньком ватерпруфе (4).

«Не ватерпруфе, пострел (5): нынче ватерпруфов не носят».

— «Не смущайте его: он и так обалдел (6)».

— «Одним словом — в пальте (7). Барин же суетится: с извозчика — тьфу, с кареты — он соскочил, руку барыне протянул, — улыбается: кавалерственно эдак; всякую помощь оказывает».

— «Ишь ты...»

— «То же...»

— «Я думаю; не видались два года (8)», — раздались вокруг голоса.

— «Само собой: барыня из кареты выходит; только барыня — вижу я — смущены при таком при случае: улыбаются там — не в своем в полном виде; себя самих для куражу: за подбородок хватаются (9); ну, бедно, скажу вам, одеты; на перчатках-то дыры; не заштопаны, вижу, перчатки: может, некому штопать; в Гишпании, может, не штопают...»

— «Рассказывай, ладно уж!..» (10)

Tõlge:

Peterburi. Kaheksas peatükk.

Imestasiid lakeid

Mida mina siis teen? (1) Jumalaema sündimise päev on meie küla püha – patroonipühal.. Nii et – tuleb: arvutan ... Kuulen (2) – saabusid; torman uksele vastu (3). Teen siis ukse lahti: ja –

oh sa taeva värk! Härra ise, üüritõllas (ja kehvas tõllas!); temaga koos auväärse eas proua odavas vihmamantlis (4).“

„Mitte vihmamantlis, võllaroog (5): praegu ei kanta vihmamantlit.“

„Ärge ajage teda segadusse: ta on isegi peast soe (6).“

„Ühesõnaga palitus (7). Härra oli ärevil: voorimehe pealt – ptüi, tõllast – hüppas maha, sirutas prouale käe – naeratab: niimoodi kavaleri moodi; aitab igatepidi.“

„Vahi ...“

„Kah mul ...“

„Ma arvan, et nad pole kaks aastat näinud (8),“ kõlasid ümberringi hääled.

„Iseendastki mõista: proua tuleb tõllast välja; ainult et proua – näen ma – on sellel puhul kohmetu: naeratab – ei ole päris tema ise; haarab endal julguse kogumiseks lõuast (9); ütlen teile, et ta oli vaeselt riides; kinnastes olid augud; näen, et kindaid ei ole nõelutud: võibolla pole, kes nõeluks, võibolla Ispaanias ei nõeluta ...“

„Räägi edasi, lase olla!...“ (10)

Näidisülesanne 3

Kolmas eelvooru ülesanne on keskendunud sellele, et osalejad kirjutavad oma lühikese tervikteksti, mida tuleb teha teatud etteantud tingimustel. Ülesande täitmisel peab ümber jutustama ühe kirjandusteose fragmendi (katkend valitakse juhendis ära toodud ilukirjandustekstide nimistust). Ülesande tekstis näidatakse ette, millise kirjandustegelase nimel õpilane ümberjutustust esitab. Seega on loovülesanne suunatud nii kirjandusteose tundmise kui ka oskusele kirjutada tekst, mis stiliseerib ühe tegelase kõnet.

N. Leskovi jutu “Vasakukäeline” 13. ja 14. peatükis satub peategelane Talvepaleesse, kus teda võtab vastu keiser Nikolai I. Stseenis osalevad keiser Nikolai Pavlovitš, Vasakukäeline ja Doni kasakas Platov. Samuti viibivad siin “õukondlased”, “vilemehed” ja muud tegelased. Jutustage katkend ümber loo peategelase, Vasakukäelise vaatevinklist. See peab olema lühike terviktekst. Proovige edastada mitte ainult fakte, vaid ka tegelase mõtteid ja muljeid. Erilist tähelepanu tuleks pöörata tegelase kõneomadustele: tekst peab edasi andma nii sündmused, mida Leskov kirjeldab tegelase silmade läbi kui ka tegelasele sobilikud sõnad ja väljendid, reprodutseerima tema kõneportree. Teksti pikkus võib olla umbes 10 lauset (või veidi rohkem). Palun olge stiili suhtes tähelepaneliku

Исторические тексты

Андрей Белый (1, 4, 5, 7, 8)

Белый А. Серебряный голубь// Белый А. Серебряный голубь. М., 1989; http://imwerden.de/pdf/bely_serebryany_golub_1989_ocr.pdf(главы первая и четвертая).

Белый А. Петербург. СПб., 2004. Изд. 2-е;

http://imwerden.de/pdf/belyj_peterburg_2004_text.pdf (подглавки «Степка»; «Удивлялись лакеи»).

Н.С. Лесков (2, 3, 5,7,8, 9)

Лесков Н. С. Очарованный странник // Лесков Н. С. Собрание сочинений: В 11 т. М., 1957. Т. IV; https://rvb.ru/leskov/01text/vol_04/017.htm

Лесков Н. С. Запечатленный ангел // Лесков Н. С. Собрание сочинений: В 11 т. М., 1957. Т. IV; https://rvb.ru/leskov/01text/vol_04/017.htm

Лесков Н. С. Левша // Лесков Н. С. Собрание сочинений: В 11 т. М., 1956. Т. 7; https://rvb.ru/leskov/01text/vol_07/039.htm

М. М. Зощенко (2, 5, 6, 7, 8)

Рассказы: Веселые вечера, Сдвиг, Молитва, Европа, Новый человек, Писатель, Агитатор, Свинство, Руковод, Баба (*Зощенко М. М.* Собрание сочинений. М., 2008. Т. 1).

Teaduslike uurimuste nimistu

1. *Белый А.* Мастерство Гоголя. М.–Л., 1934. <http://imwerden.de/publ-1126>

2. *Винокур Г.* «Горе от ума» как памятник русской художественной речи // Винокур Г. Филологические исследования. Лингвистика и поэтика М., 1990. <http://imwerden.de/publ-4997>

3. *Кучерская М.* Лесков: Прозёванный гений. М., 2021. <http://flibusta.is/b/638721>

4. *Лавров А.* Андрей Белый в 1900–е годы. М., 1995. С. 278–280.

5. *Лотман Ю. М.* Речевая маска Слюняя // Вторичные моделирующие системы. Тарту, 2023. С. 88–90.

6. *Чудакова М. О.* Поэтика Михаила Зощенко. М., 1979. 7. Эйхенбаум Б. Иллюзия сказа. 1918. <https://literator.info/illyuziya-skaza-wppost-40774/>

8. *Эйхенбаум Б.* Как сделана «Шинель» Гоголя//Поэтика. Сборники по теории поэтического языка. Пг., 1918. С. 151–165.

9. *Эйхенбаум Б.* “Чрезмерный” писатель (К 100-летию рождения Н. С. Лескова) // Эйхенбаум Б. О прозе: Сб. статей. Л., 1969. С.327–345. <http://feb-web.ru/feb/classics/critics/eixenbaum/eih/eih-327-.htm?cmd=p>

10. *Солганик Г.* Стилистика текста. М., 2001. <http://library.lgaki.info:404/2019>

11. Мультимедийный словарь прагматических маркеров. <https://www.ord-multimedia-dict.com/slovar-pm> .

12. Розенталь Д. Э. Справочник по русскому языку: практическая стилистика. М., 2003.

13. Борисова Е. Г., Геймбух Е. Ю. Стилистика и литературное редактирование. М., 2017. С. 136–173: Функциональные стили.

14. Санников В. З. Русский язык в зеркале языковой игры. М., 1999.

15. Pild, L. Jutustaja muutlikkus F. Dostojevski romaani „Vennad Karamazovid“ eestikeelsetes tõlgetes/Methis. Vene kirjanduse tõlkeideoloogia erinumbr. 2020, nr 25. http://media.voog.com/0000/0013/5100/files/Methis_25_Sisu%2Bkaaned_15.6.20.pdf

Hindamiskriteeriumid

Esimese ülesande kontrollimisel hinnatakse osalejate vastust järgmiste kriteeriumide alusel:

- a) kohustusliku kirjanduse nimistust pärit ilukirjandusteose teksti tundmine;
- b) ilukirjandusteksti analüüsimise oskus;
- c) katkendi rolli mõistmine kunstiteose üldises struktuuris;
- d) jutustaja ja tegelaste kõneomaduste analüüs;
- e) oskus leida tekstist olulisi stiilielemente ja selgitada nende rolli teoses;
- f) autori positsiooni tuvastamine tekstis;
- g) kirjaliku vastuse sidusa ja asjatundliku ülesehituse oskus.

Teise ülesande kontrollimisel hinnatakse osalejate vastust järgmiste kriteeriumide alusel:

- a) originaalteksti omaduste täielik ja täpne väljatoomine, sealhulgas oskus õigesti hinnata olulisi stiilielemente ja kunstiliste võtete rolli tekstis;
- b) paralleelnäidete võrdlev analüüs originaaltekstis ja tõlkes, oskus paralleelnäiteid iseseisvalt valida ja analüüsida, neid kommenteerida;
- c) oskus iseloomustada tõlget, tuginedes näidete analüüsile ja oma lugemiskogemusele;
- d) kirjaliku vastuse sidusa ning asjatundliku ülesehituse oskus.

Kolmanda ülesande kontrollimisel hinnatakse osalejate vastust järgmiste kriteeriumide alusel:

- a) kohustusliku kirjanduse loetelust pärit teoste sisu tundmine
- b) oskus rakendada praktikas teadmisi teksti kunstilistest ja stiililistest iseärasustest, oskus luua stiliseeritud tekst, jutustaja ja tegelaste kõneportreed;
- c) oskus kirjutada vastavalt ülesandele terviklik ilukirjanduslik tekst (fragment, miniatuur).

Kolmanda ülesande kontrollimisel hinnatakse osalejate vastust järgmiste kriteeriumide alusel:

- a) kohustusliku kirjanduse loetelust pärit teoste sisu tundmine
- b) oskus rakendada praktikas teadmisi teksti kunstilistest ja stiililistest iseärasustest, oskus luua stiliseeritud tekst, jutustaja ja tegelaste kõneportreed;
- c) oskus kirjutada vastavalt ülesandele terviklik ilukirjanduslik tekst (fragment, miniatuur).

Olümpiaadižürii liikmed:

Lea Pild (esimees),

TÜ vene kirjanduse kaasprofessor,

Elizaveta Sosnovtseva (žürii liige),

TÜ vene keele lektor